

mas adesse. Posteriores floribus minoribus, haud radiantibus minus conspicuae. Ex eo tempore in natura saepe observavi, ut exemplaria *Scabiosae* atque *Knautiae* capitulis florum haud radiantibus praedita, frequentius occurrerent, ac in libris systematicis legimus, et revera feminas exemplarium androdynamorum, floribus radiantibus superbientium sisterent. *Sc. ochroleuca* var. *aequiflora* BORB. Geogr. pl. com. Castriferr. p. 187, etiam in campo Rákos Budae-Pestini obvia, necnon *Sc. campestris* BESS. formae sunt *Sc. ochroleuca* resp. *Knautiae arvensis* gynodynamae. Exemplaria *Sc. lucidae* gynodynamae floribus et capitulis minoribus, in ditione Carpatorum (Fenyőháza, Barlangliget, Lucski) plurima examinavi, quae optime quadrant in *Sc. calcaream* TOCL, floribus minoribus, minus radiantibus descriptam in feminam igitur *Sc. lucidae* VILL. veram.

Borbás.

Hazai botanikai dolgozatok ismertetése.*)

Referate über ungarische botan. Arbeiten.**)

Mágócsy-Dietz S.: „BORBÁS V. A Balaton növényzete“ (Természettud. Közl. Pótfüz. 1901. 223—240. old.) Szerző szokatlanul éles hangon hosszasan bírálja BORBÁS V.-nek „A Balaton flórája“ (Budapest, 1900.) című művét. Minthogy ezen mű az országunkban évtizedek óta megjelent eredeti növénytani dolgozatok legjelentősebbje, alkalmilag mi is bővebben fogjuk ismertetni BORBÁS ezen érdemes művét.

D.

Mágócsy-Dietz, A. „BORBÁS V. A Balaton növényzete“ (Természett. Közl. Pótf. 1901. p. 223—240.) Verf. unterzieht das Werk V. v. BORBÁS' „A Balaton flórája“ (Budapest, 1900.) einer ausführlichen und ungemein scharfen Kritik. Da dieses das bedeutendste der seit Jahrzehnten in unserem Lande erschienenen botanischen Original-Arbeiten ist, werden wir gelegentlich auf dieses verdienstvolle Werk BORBÁS' noch zurückkommen. D.

Klein Gy. „Ujabb adatok a keresztes virág alkatáról“ (Neuere Beiträge zur Kenntniss der *Cruciferen*-Blüte) Math. Term. Értes. XIX. Bd. 4. Heft. p. 405—416. Budapest 1901.

*) Tisztelettel felkérjük a t. szaktársakat, hogy megjelent b. dolgozataikat ismertetés céljából szerkesztőségünkhöz (Budapest, VI. Városligeti fasor 20 b.) beküldeni szíveskedjenek.

**) Wir ersuchen unsere geehrten Herrn Fachgenossen um Einsendung Ihrer neu erschienenen Arbeiten behufs Referates an die Redaction des Blattes (Budapest, VI. Városligeti fasor 20 b.)

Kiváló szerzőnk, a ki a keresztes virág fejlődésében az anatómiai módszer alkalmazásával alapot vető felfedezéseket tett¹⁾, a melyekkel sok tekintetben LIGNIER-t²⁾ is megelőzte, újabb czikkében a *Dentaria bulbifera* némely virágjában a termő alján található álporzó alakú képletekre hívja fel a tudósok figyelmét, melyek hogy nem képződnek kettéhasadás útján, ismét az anatómiai módszer alapján, t. i. az edénynyalábok lefutásának megfigyelésével bizonyítja. Megemlíti még, hogy az álporzó alakú képletek mellett még oly képleteket is látott a *Dentaria* virágjában, melyek morphologiai és anatómiai szerkezetüket tekintve, a termők s a porzók között állanak. KLEIN mindezeket a hiányos megtermékenyülés (a *Dentaria bulbifera* többnyire ivartalan módon szaporodik) következtében beálló correlatió útján a mag képzésére szánt anyagokból fejlődött képleteknek tartja.

Erdekes correlatió tüneteket említ fel még a nálunk is előforduló szömörécznél (*Rhus Cotinus* helyesebben *Cotinus Coggyria*), a hol azon kocsányok, melyeken termés fejlődik, szőrtelenek, ellenben a terméstelen kocsányok igen szőrösök.

Unser bewährter Forscher, welcher im Bau der Cruciferenblüte durch Anwendung der anatomischen Methode so wichtige Entdeckungen gemacht hat¹⁾, mit welchen er auch LIGNIER²⁾ zuvorgekommen ist, berichtet in obiger Abhandlung über die Entdeckung von Staminodien in einigen Blüten von *Dentaria bulbifera* L. Da diese Abhandlung unter dem Titel „Staminodienartige Bildungen bei *Dentaria bulbifera*“ auch in deutscher Sprache in den Ber. d. Deutsch. bot. Gesellsch. 1901. Bd. XIX. Heft 6. p. 421. u. f. erschienen ist, müssen wir Bezug auf den Inhalt auf das deutsche Original hinweisen. D.

Dr. Bernátsky Jenő. Növényföldrajzi megfigyelések a Nyírségben. (Term. tud. Közl. 1901. Pótfüzet: p. 203.—216.)

Az a botanikus, a ki sok évi fáradságos munka árán szerzett bőséges ismeretei alapján képesnek és feljogosítottnak érzi magát arra, hogy a növénygeographiával foglalkozzék, az már igen magas szempontból vizsgálja és bírálja el a növényeket. Sokkal magasabból, mint az a florista, aki csak téglát hord ahoz az épülethez,

Dr. E. Bernátsky pflanzengeographische Beobachtungen in der Nyírség. (Term. Tud. Közl. 1901. Pótfüz. p. 203—216.)

Ein Botaniker, welcher durch jahrelang fortgesetztes mühsames Studium über die Summe von Pflanzenkenntnissen verfügt, welche zu pflanzengeographischen Studien notwendig sind, beobachtet und untersucht die Pflanzen von einem viel höheren Standpunkte als der Florist, welcher eigentlich nur die Materialien zu dem

¹⁾ Ber. der deutsch bot. Gesellsch. 1893.

²⁾ Comptes rend. d. Acad. des sc. 1895. L. CHODAT et LENDNER Bull. de l'Herb. Boiss. V. p. 925.

amit a növénygeographus épít. Aki pedig mester akar lenni az építésben, annak bizony téglahordáson kell kezdeni a munkát, sőt Magyarországon olyan sok még a végzendő nyers munka, hogy még az arra hivatott mesterek is nagyobb részt téglahordással vannak elfoglalva.

Értem a téglahordás alatt a floristikai adatgyűjtést. Hogy pedig valaki még ezt a kisebb, de azért igen nehéz és alapvető munkát is el tudja végezni, annak megelőzőleg nagy szorgalmat kell kifejteni, *hogy a növényeket helyesen fel tudja ismerni.*

Dr. BERNÁTSKY az ismeretszerzés-, illetőleg a munka ezen fokozatain nem ment át; ott kezdte a munkát, ahol a mester végezni szokta, ennél fogva értekezése floristikai hibákban, hosszú lére eresztett, semmit mondó vagy helytelen következtésekben ugyancsak bővelkedik.

Némi bevezetés után a nyírsegi legelőket jellemzi (204.—5. o.), azt állítván azokról, hogy a legelő állat, azután pedig a szél és *napsugár* annyira megpusztította az ottani vegetációt, hogy ma már jóformán csak olyan rosz növények élnek ott meg, amelyekhez a legelő állat hozzá sem nyúl. — Föl is sorol egynehányat azokból a könnyen felismerhető gazokból, amiket az állat nem eszik meg, de hát mért nem sorolta fel azokat is, amelyekből a legelő állat ott

Bau zusammenträgt, welche der Pflanzengeograph errichtet Wer zum Baumeister werden will, der muss vor Allem die Baumaterialien kennen; bei uns in Ungarn sind noch so viele Materialien erst zu sammeln, dass unsere berufensten Meister zum grössten Teile noch immer mit dem Zusammentragen von Materialien vollauf beschäftigt sind. Aber selbst um diese grundlegende Arbeit zu verrichten, muss man es schon früher durch fleissiges Studium so weit gebracht haben, die Pflanzen richtig zu erkennen.

Dr. BERNÁTSKY hat sich durch diese Stadien des Sammelns von Kenntnissen noch nicht durchgearbeitet, er fängt aber die Arbeit dort an, wo sie fertige Meister zu beschliessen pflegen, und in Folge dessen wimmelt es in seinem lang gedehnten Aufsätze von floristischen Irrthümern, von nichtssagenden und falschen Schlüssen.

Nach kurzer Einleitung charakterisirt Verf. die Weiden der „Nyírség“ und behauptet, dass diese Weiden durch das Vieh, durch den Wind u. die *Sonnenstrahlen* derart verwüstet seien, dass dort heut zu Tage nur mehr Unkräuter gedeihen, welche das weidende Tier verschmäht. Verf. nennt auch einige leicht kenntliche Unkräuter, welche das Vieh allerdings nicht verzehrt, doch fragen wir, warum nennt der Verf. nicht jene Pflanzen, von welchen die dort weidenden Tiere doch tatsächlich leben?

Es wäre vom Interesse ge-

tényleg megél? Ezeknek az életviszonyait kellett volna kutatni, főként azt, hogy mi teszi lehetővé a jobbféle növényeknek a legelőkön való tenyésését; valamint kutatni kellett volna azt, hogy a legeltetés folytán mely fajok és miért pusztultak ki onnan? Tehát nem csak a kórokat, hanem főleg a *gramineákat* kellett volna jobban *ismergetni* és tanulmányozni, bár elismerem, hogy ez nem könnyű munka. Kilenczféle gaznövény felsorolásával nem lehet egy legelőt jellemezni.

Az erdők ismertetésénél felsorol vagy 6—8 félé fát. Hát csak ennyiféle fája van a Nyírségnek? A tölgyek közül csupán a *Quercus pedunculata*-t említi, pedig milyen érdekes lett volna megtudnunk, hogy a nyírségi őstölgyesből mely más fajok maradtak fenn napjainkig.

A 211-ik oldalon csillag alatt jegyzi meg, hogy: „KERNER óta az a *mesébe illő nézet* van elterjedve, hogy a nyírfa a Nyírségen már csak kivételesen található, mint ha kivesző félben volna. KERNER azonban maga szemével nem győződött meg arról, hogy a Nyírségen vajjon van-e nyírfa vagy sem?” Miután KERNER már meghalt, kénytelen vagyok én a védelmére kelni, hivatkozom tehát két jeles művére: a „Veg. Verh. des mittl. u. östl. Ungarns” és a „Pflanzenleben, der Donauländer“-re, amelyben számos helyen elárulja, hogy ő igenis járt a Nyírségen és *saját szemével látta a nyírfákat* Minthogy

wesen, die Lebensbedingungen dieser Gewächse zu erforschen, und zu ermitteln, welche Einflüsse das Vorkommen der besseren Weidepflanzen auf den Weiden ermöglichen, welche Arten in Folge des Beweidens oder anderer Gründe wegen zu Grunde gehen.

Die Unkräuter allein charakterisiren unsere Weiden nicht, und es hätte vor Allem ein gründlicheres Studium der *Gramineen* Not getan, allerdings muss ich zugeben, das dies keine leichte Sache ist; durch Anführung von neun Unkräuter kann man aber eine Weide gewiss nicht charakterisiren.

Gelegentlich Beschreibung der Wälder führt Verf. 6—8-erlei Bäume an. Soll die Nyírség nicht mehr Baumarten aufweisen? Von Eichen führt er nur *Quercus pedunculata* an; wie interessant wäre es gewesen, zu erfahren, welche andere Eichenarten der Ureichenwälder der Nyírség sich bis zum heutigen Tage erhalten haben.

Auf S. 211 bemerkt Verf. sub linea: „Seit KERNER ist die *mährchenhafte* Ansicht verbreitet, dass die Birke in der Nyírség nur mehr ausnahmsweise vorkommt, wie wenn sie in Aussterben begriffen wäre. KERNER hat sich aber nicht mit eigenen Augen überzeugt, ob auf der Nyírség Birken vorkommen oder nicht?“ KERNER ist tot, und so bin ich genötigt ihn gegen solche Ausfälle zu verteidigen und berufe mich auf zwei seiner ausgezeichneten Werke: „Die Veget. Verhältnisse des mittl. u. östl. Ungarns“ und auf

pedig látta, neki hamarabb elhiszem, hogy ott a nyírfa pusztulásnak indult, mint BERNÁTSKY-nak, ki azt tagadja. Egyéb-iránt BORBÁS is igazolja az élesszemű KERNER állításának helyességét.

Ugyancsak a nyírfáról (210. o.), a következő állításait kocz-káztatja a szerző: „Az egész Alföldön és a Dunántul laposabb részeiben tett megfigyeléseim alapján kimondom, hogy a nyírfa e két területeken határozott homoklakó növény.” Ez sem egészen így van, hanem úgy, hogy a pusztulásnak indult lomberdő helyén megszokott végül jelenni a nyírfa, mint a hajdani erdőség utolsó faivadéka; így van ez az Alföldön is meg a hegyvidéken is. Ennek a magyarázatnak nem mondanak ellent a hegyvidéki agyagtalajon előforduló nyíresek, de igenis alaposan ellentmondanak annak a felfogásnak, mintha a nyírfa tisztán csak homoklakó volna.

Ugyanezen fejezetben a cserjék és másféle növényekről is megemlékezik B. azt állítja (207. o.), hogy a *Pteridium aquilinum* cserjeszámba megy, ezzel ellentétbe helyezkedik minden botanikussal, akik e növényt csupán a kőrök vagy évelő dudvák között szokták említeni. Inkább azt kellett volna mondania, hogy egy csoport *Pteridium* a cserje benyomását teszi a szemlélőre.

A *Thalictrum aquilegifolium*-ról azt mondja (207. o.), hogy többnyire a csalán társaságá-

sein „Pflanzenleben der Donauländer“, in welchen man aus vielen Stellen ersehen kann, dass KERNER die Nyírség besucht hat, und dort gewiss mit eigenen Augen die Birken gesehen hat; und da er sie gesehen hat, muss ich eher KERNER'S Worten Glauben schenken, als jenen BERNÁTSKY'S, der dies negirt. Übrigens bestätigt auch BORBÁS die Richtigkeit der KERNER'schen Angabe.

Über das Vorkommen der Birke riskirt Verf. (p. 210.) noch folgende Äusserung: „Auf Grund meiner im ganzen Tieflande und jenseits der Donau gemachten Beobachtungen behaupte ich, dass die Birke auf diesen zwei Geländen eine entschieden *sandbewohnende* Pflanze ist.“ Dies trifft nun auch nicht vollkommen zu. Die Birke pflegt an Stellen, wo der Laubwald dem Untergange geweiht ist, als letzter Repräsentant der Holzgewächse des bestanden Laubwaldes aufzutreten; so tritt sie in unserem Tieflande sowie auch in unserem Berglande auf. Diese Behauptung entkräftigen die auf dem Thonboden unseres Berglandes auftretenden Birkenbestände nicht, sie widersprechen jedoch der Auffassung, dass die Birke eine entschieden Sandbewohnerin sei.

In demselben Abschnitte erwähnt der Verf. die Gesträuche und andere Gewächse und behauptet (p. 207) dass *Pteridium aquilinum* als Strauch zu betrachten sei. Verf. stellt sich mit dieser Behauptung in Widerspruch mit allen Botanikern, welche diese Pflanze zu den

ban nő. Ezt senki sem fogja neki elhinni, mert a *Thalictrum al-lándó* talajt kíván, a csalán pedig, mint afféle *vándorló* növény, mindig a megbolygatott talajt keresi; ha tehát egymás mellé kerülnek, az merő véletlenség, s akkor is a csalán megy a *Thalictrum* mellé, nem megfordítva.

A 208-ik oldalon egy ér vízi növényzetét csupán négy növény felsorolásával próbálja jellemezni, a többit, ami még ott termett, „stb.”-vel illeti. Ha talán nem tudta a „stb.”-eket a helyszínen felismerni, meg kellett volna azokat gyűjteni és otthon meghatározni, akkor aztán tiszta képét mutathatta volna be az ottani víziflorának, mert négy növény elősorolása ahhoz elégtelen.

Hogy szerző a növényeket nem ismerte fel helyesen, azt a többek közt a 212-ik oldalon is kétségtávol elárulja, ahol a *Scirpus Tabernaemontani*-ról azt állítja, hogy szálonként nő. Ha valóban így nőtt a kérdéses növény, akkor nem lehetett *Scirpus Tabernaemontani*, mert annak terjedő tökéje lévén, épp oly csoportosan nő, mint testvérfaja a *S. lacustris*. Itt kellett volna formációról beszélni! És pedig a sóstavak víziformációjáról.

Midőn pedig a láp növényzetétől szólva a 212-ik oldalon *Eriophorum* és *Carex*-ek társaságában a száraz talajt kívánó *Avena pubescens* is felsorolja, szintén kétely támad az ember-

Stauden oder zu den ausdauernden Kräuter zählen. Es wäre richtiger gewesen, zu sagen, dass eine Pteridium Gruppe den Eindruck eines Gesträuches hervorruft.

Verf. behauptet (p. 207) dass *Thalictrum aquilegifolium* meistens in Gesellschaft der Nessel wachse. Diese Behauptung wird ihm wolniemand glauben, da *Th. aquilegifolium* nur auf consolidirtem Boden vorkommt, während die Nessel als unstehtes Unkraut, das bewegte, gewählte Terrain bevorzugt; wenn sie also doch zusammen vorkommen, so ist dies ein Zufall, und selbst in diesem Falle ist die Nessel in die Nähe des *Thalictrums* verschlagen worden, und nicht umgekehrt.

Auf S. 208 versucht der Verf die Wasserflora eines Rinnsales durch Auführung von nur vier Pflanzen zu charakterisiren, die übrigen dort wachsenden Arten werden mit einem „Etc.“ abgefertigt. Wenn Verf. das „Etc.“ an Ort u. Stelle nicht erkennen konnte, hätte er die betreffenden Pflanzen sammeln und zu Hause determiniren müssen, so hätte er uns dann eine ausreichende Schilderung der damaligen Wasserflora geben können, die Anführung von vier Pflanzen genügt hierzu nicht.

Dass der Verf. die Pflanzen nicht richtig erkannte, erhellt u. A. aus der S 212, wo er behauptet, dass *Scirpus Tabernaemontani* einzeln vorkomme. Wenn die fragliche Pflanze tatsächlich dort einzeln gewachsen ist, so kann

ben. A szerző az *Avena* meghatározásában alighanem még a genusra is ráhibázott.

A sívó, helyesebben mondvá futóhomok graminea-florájából csupán a *Bromus tectorum*-ot, *Weingärtneria canescense*-t és *Apera spica venti*-t említi. Hát a *Festuca*-k meg a többi graminea hol maradtak? Ezeket nehéz felismerni. ennél fogva növénygeographiai jellemzésük is elmaradt a közleményből.

A 215-ik oldal azon tétele, hogy „a sívó homok pusztai növényzetét a kultúrához kötött formációnak kell tekintenünk“ csak részben igaz, mert van az Alföldnek s a Nyírségnek is számos olyan partos területe, ahol foltonként talán sohasem volt erdő, sőt a hajdani erdőirtást sem szabad tulajdonképeni kultúrának tekinteni, ennél fogva az ottani futóhomokokat egész bátran ősnövényzet - benőtte területeknek lehet tartani, ahova az embernek kevés kivétellel csak annyi beavatkozása volt, hogy ott állatokat legeltetett. Nem hihetem, hogy az orosz steppe-növények csak azután kerültek volna hozzánk, miután az alföldi erdőségek kipusztultak.

Elismerésre méltó mindazonáltal a szerző buzgalma, melyel kutatni iparkodik, s reméljük, hogy szorgalmasan végzett

sie unmöglich *S. Tabernaemontani* gewesen sein, denn diese Pflanze hat ein kriechendes Rhizom, und wächst ebenso in Gruppen, wie ihre Schwesterart, *S. lacustris*. Hier hätte Verf. von Formation sprechen können, u. zw. von einer Wasserformation unserer Salztümpel!

Und als er von der Vegetation der Moore spricht, (p. 212) und in Gesellschaft von *Eriophorum* und *Carices* die trockene Standorte liebende *Avena pubescens* erwähnt, steigen ebenfalls Zweifel an die Richtigkeit seiner Bestimmung auf; der Verf. hat sich hier wahrscheinlich sogar in der Gattung geirrt.

Aus der *Gramineenflora* des Flugsandes erwähnt Verf. nur *Bromus tectorum*, *Weingärtneria canescens* und *Apera spica venti*. Wo blieben die *Festuca*-Arten und die übrigen Gräser? Diese sind schwieriger zu erkennen, und so blieb ihre pflanzengeographische Charakteristik weg.

Die Behauptung (p. 215), dass die Pusztenvegetation des Flugsandes als eine an die Cultur gebundene Formation zu betrachten sei, trifft nur zum Theile zu, denn es giebt im Tieflande und in der Nyírség viele Gelände, welche vielleicht niemals von Wald bestanden waren, auch eine frühzeitige Waldrodung kann man nicht als eigentliche Cultur betrachten, und so kann man die dortige Flugsandvegetation getrost als eine ursprüngliche halten, in welche die Menschenhand nur insoferne eingegriffen hat, als sie weidendes

előtanulmányok s helyesebb vezetés mellett nemsokára az ismeretek azon összegével fog rendelkezni, hogy az eddigi közleményeiben tapasztalható hiányokat ki fogja küszöbölhetni.

Thaisz Lajos.

Vieh dorthin getrieben hat. Es klingt mir unglaublich, dass sich die russischen Steppenpflanzen erst nach Ausrottung der Wälder unseres Tieflandes angesiedelt hätten.

Der Eifer, mit welchem sich Verf. seinen Studien hingibt, ist immerhin der Anerkennung wert und wir wollen hoffen, dass er durch fleissige Vorstudien bei richtigerer Führung, bald in der Lage sein wird, alle seinen bisherigen Arbeiten anhaftende Mängel zu beseitigen.

L. v. Thaisz.

A kir. Magy. Term. Tud. Társ. növénytani szakosztályának 1901. évi decz. 11-én tartott ülése.

Sitzung der botanischen Section der kön. ung. naturwissensch. Gesellschaft am 11. dez. 1901.

TUZSON János: Dr. HARTIG Róbert, nem rég elhunyt müncheni egyetemi tanárnak tudományos és gyakorlati, különösen az erdészet valamint a phytopathologia terén kifejtett működéséről emlékezett meg s méltatta az elhunyt tudós kiváló érdemeit.

SCHILBERSZKY Károly dr. a *Bambusák*-ról értekezett, eredeti japáni növények bemutatásával.

KLEIN Gyula elnök jelentést terjeszt elő a növénytani folyóirat ügyében:

J. TUZSON hält einen Nachruf an den verstorbenen münchener Universitätsprofessor Dr. Rob. HARTIG und würdigt seine insbesondere auf dem Gebiete der wissenschaftlichen und praktischen Forstwissenschaft und Phytopathologie erworbenen ausserordentlichen Verdienste.

Dr. C. SCHILBERSZKY hält einen Vortrag über *Bambus*-Arten unter Vorweisung japanesischen Herbarmaterials.

Bericht des Vorsitzenden Prof. Jul. KLEIN über die Herausgabe einer botan. Zeitschrift.

Der Ausschuss der Kön. ung. naturw. Gesellschaft hat eine

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1902

Band/Volume: [1](#)

Autor(en)/Author(s): diverse

Artikel/Article: [Referate über ungarische botan. Arbeiten 31-38](#)